

Fiskeriet ved Nymindegab.

Af J. Carl Christensen.

Nymindegab, som Udløbet fra Ringkøbing Fjord til Havet kaldes, har gennem Aarhundreder skiftet fra Sted til Sted; i en ældgammel Beskrivelse af den jyske Halvø siges det, at Skjernaa løber ud i Vesterhavet. Paa Johannes Meyers Kort fra ca. 1650 er Klitrevlen afsat, men Ringkøbing Fjord har dog endnu her et Udløb gennem Klitterne ligefor Skjernaens Munding. Udløbet arbejdede sig dog efterhaanden længere og længere syd paa. Da Videnskabernes Selskabs Kort udsendtes 1796, var Udløbet naaet helt ned til Nymindegab Kro, som den Gang laa, hvor den ligger endnu.

Efterhaanden som Klitstrimlen uden for Ringkøbing Fjord gik sydpaa, vandrede Menneskene med. Nogen Betydning som Havneplads fik Stedet dog ikke før senere op imod vor Tid.

I en Indberetning fra 1829 oplyser Svenning Lods ved Nymindegab, at Fiskeriet ved Nymindegab da er omtrent 20 Aar gammelt, det er altsaa først fra omkring Aar 1800, at der er blevet drevet Fiskeri fra Nymindegab.

Det var jo nærmest Stedets Beliggenhed, i Læ for Havet, som gjorde, at Fiskerne søgte hertil; naar de ellers kunde klare sig ind gennem Udløbet, laa Baa-

dene saa temmeligt sikre i Læ af Klittangen, der var jo ganske vist ikke nogen egentlig Havn, men dog en ret god naturlig Havn.

Der var efterhaanden samlet omtrent en Snes Fiskerfartøjer ved Nymindegab; disse skulde jo bruge ikke saa lidt til Mading, Es, som det kaldtes, til Fiskekrogene; Sandormene var imidlertid forsvundne, der mentes paa Grund af nogle strenge Vintre. Fiskerne begyndte derfor at fange Sild i Udløbet fra Ringkøbing Fjord, for at benytte disse til Es.

Men nu begyndte Fiskerne oppe ved Fjorden, at røre paa sig; de paastod, at Sildefiskeriet i Udløbet var til stor Skade for Fiskeriet i Fjorden; der blev endog fremsat den Paastand, at hvis det tillades at fiske Sild ved Nymindegab, vilde det medføre, at Fiskeriet i Ringkøbing Fjord helt vilde blive ødelagt.

Omkring 1830 var der stærk Strid om Sildefiskeriet, mange og lange Skrivelser fra begge Sider udveksledes, der blev indberettet fra stedkendte Folk, der kom Indberetninger baade fra Amtmændene i Ribe og Ringkøbing, fra Nymindegab paastodes det, at den Smule Sild, som fiskedes til Es kunde »hverken gøre fra eller til«, men var saa nødvendig for Havfiskeriet, at dette stod og faldt med Sildefiskeriet ved Gabet.

Mens der stredes — paa Papiret — fiskedes der stadig Sild ved Nymindegab til Es for Havfiskerne, men endelig 1829 greb Myndighederne ind med et Magtbud.

I Collegial-Tidende 9. Maj 1829 findes følgende: Fra det kongelige Rentekammer er 10. April sidstleden udfærdiget følgende Plakat:

»Under 11. i forrige Maaned har det behaget Hans Majestæt Kongen allernaadigst at resolve saaledes:

»Det skal herefter være alle og enhver forbudet at drive Fiskeri med Garn, være sig enten staaende eller

Vaad, i Indløbet til Ringkjøbing Fjord, Nymindegab kaldet, udenfor Linien imellem det forhen Anders Heide, nu Søren Mathiassen tilhørende Hus paa Holmslands Klit og Lønborg Kirke inde i Landet, under Straf af Fiskeredskabernes Confiskation, hvorimod det paa den anden Side af nysnævnte Linie ind imod Fjorden bliver, som hidtil, tilladt at fiske med Garn.»

Om Forbudet hjalp, er noget helt andet; i min Barndom kunde de gamle ved Nymindegab i hvert Fald fortælle om, at Fiskerne dér ganske roligt fiskede Sild, maaske knapt saa aabenlyst som forhen, der droges vist ofte Vaad om Natten for at faa fat i Sildene.

Myndighederne saa vist en Tid lang gennem Fingrene med det forbudte Fiskeri, men omkring Midten af det nittende Aarhundrede blev der sat en Undersøgelse i Gang angaaende Fiskeriets Tilstand i en stor Del af Landet.

Statens Konsulent i Fiskerisager, Anton Julius Smidth foretog en lang Rejse rundt til de nordfynske og jyske Kyster. Paa sin Rejse kom han ogsaa til Vestjylland og har herfra skrevet flere lange og omhyggelige Indberetninger; han kom ogsaa ind paa Sildefiskeriet ved Nymindegab og giver en udmærket Skildring af Fiskeriet der.

Det følgende er Uddrag af Hr. Smidths Indberetning, men da hans Indberetninger er meget vidtløftige, vil det fylde for meget her at gengive alt, hvad han skriver, derfor følger kun det vigtigste i Uddrag.

Han skriver bl. a.: »Den i Nymindegab stedfindende Vaaddragning efter Sild til Mading foretages nu for Tiden med 12 Vaad (1 Vaad for hver 2 Baade som driver Havfiskeri). Vaaddene, som anvendes, have omtrent 26 Favnes Længde og paa det dybeste 200 Maskers Dybde. Med Hensyn til den Tid af Døgnet,

som vælges til Dragningen, da er det vanskeligt at angive noget bestemt; kun saa meget kan jeg sige, at der altid drages med udløbende Strøm (dette dog kun medens Sildene gaar ind. Mod Slutningen af Foraarsfiskeriet, naar Sildene, efter at have leget, vandrer ud igen bliver Forholdet det modsatte). Der drages især Vaad ved den Tid, da Strømmens Fart begynder at slappes.

Hvad selve Arbejdet angaar, da finder følgende Forhold Sted: Til at fiske med det Vaad, som skal forsyne to Havskibe med Sild til Es (Mading), afgiver hvert Skib en Karl og en Pige; Manden er et ungt Menneske paa 16—17 Aar, Pigen en af de saakaldte Esepiger (dem, som sætter Madingen paa Krogene).

Vaadet roes ud i en lille Baad, saaledes at dets Aabning vender mod Syd, altsaa mod Gabets Munding. Der fiskes kun det Parti Sild, som er nødvendig til Mading i Øjeblikket; naar saamange er fangede, standses Sildefiskeriet.«

Efter at have omtalt Sildenes Vandringer, fortsætter Hr. Smidth:

»At Silden virkelig begiver sig ind i Fjorden for at lege er ganske givet, dels fordi alle de opgaaende Sild, som fanges, have gydefærdig Rogn eller Mælk; dels fordi Silden, naar den igen begynder at gaa ud af Fjorden, ikke blot er tom, men ledsages af spæd Yngel. Sildens Opgaaen siges at tage sin Begyndelse efter »Peders Stol« (22. Februar). Vejr og Vind kan jo dog baade fremskynde og forsinke denne Vandring noget. Sildene nærmer sig i Almindelighed Kysten i flere Stimer, gerne med nogle Dages Mellemrum mellem Stimerne, saa der imellem disse gerne er en Mellemtid, hvori der kun fanges faa eller ingen Sild. Naar

alle Sildestimerne er gaaet op i Fjorden følger der som Regel et længere Mellemrum, inden de atter gaar ud mod Havet.«

Efter disse indledende Bemærkninger kommer Hr. Smidth ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Vaaddragningen i Gabet hindrer Sildens Opgang i Fjorden; det var jo den Sag, som der i mange Aar var talt og skrevet baade for og imod af de interesserede Parter. Efter hans Mening kan det jo selvfølgelig ikke undgaas, at en Del Sild fanges, før de kommer op i Fjorden, men det bliver sikkert kun en ganske lille Del af de opvandrende Sildestimer, som fanges, og det Fiskeri, som sker, bortskræmmer ikke Hovedparten af Sildene eller forhindrer den i at gaa op i Fjorden. »De, der tillægger Vaaddragningen i Gabet nogen ødelæggende Indflydelse paa Sildefiskeriet i Fjorden, ved at skræmme Stimerne ud i Havet igen, tager sikkert fejl«, mener Hr. Smidth. Han fremsætter flere Ting, som selv hos dem, som mener, at Vaaddragningen efter Sild i Gabet er skadeligt for Fjordfiskeriet, maa vise, at den slet ikke er saa slem.

Havfiskeriet og saa ogsaa Vaaddragningen efter Sild ved Nymindegab begynder i Almindelighed omkring den første April, til Tider endda noget senere, men aldrig før, og varer til St. Hanstid, altsaa omtrent 12 Uger. Silden gaar op i Fjorden fra omkring den 20. Februar og vedbliver at komme til Slutningen af Maj. Silden begynder altsaa at gaa op i Fjorden, længe før Fiskerne drager Vaad, og har lang Tid til uforstyrret at vandre mod Fjorden. Tillige maa bemærkes: Om Løverdagen eller andre Søndage før en Helligdag drages der aldrig Vaad i Gabet, da Fiskerne ikke gaar til Havs paa en Helligdag; Resultatet bliver derfor, at i en stor Del af den Tid, der fiskes og før denne

Tid, om Foraaret, kan Sildene uhindret gaa gennem Udløbet og ind i Fjorden.

Naar nogle, især Beboerne omkring Ringkøbing Fjord, siger, at Sildefiskeriet er gaaet tilbage i de senere Aar, mener Hr. Smidth, at dette i hvert Fald ikke kan skyldes, at der drages Vaad en kort Tid om Foraaret ved Nymindegab. Fiskerne ved Nymindegab mener da ogsaa, at Sildefiskeriet i Ringkøbing Fjord nu (ca. 1860) er lige saa rigt og godt, som det nogensinde har været. Det samme Resultat er Hr. Smidth da ogsaa kommen til ved sine Undersøgelser. Han mener derimod, at Sildefiskeriet i Fjorden nu er meget bedre, end det har været i ældre Tid; han fremsætter som Bevis herfor, at der ikke noget Sted findes anført, at der er blevet leveret Sild til Omegnens Herremænd, til Ringkøbing Købstad eller Egnens Gejstlighed, men derimod nok andre Sorter Fisk; man kan altsaa med ret stor Sikkerhed gaa ud fra, der i ældre Tid ikke har været noget Sildefiskeri i Ringkøbing Fjord, men dette er kommen senere op imod vor Tid.

Fiskerne i Sønderby paa Holmsland har meddelt, at der før 1823 kun blev drevet Sildefiskeri derfra med tre—fire Baade, men senere er der kommen flere Baade til; dette tyder da ogsaa paa, at Sildefiskeriet i Fjorden er blevet til mere, siden det saa ilde omtalte Vaadfiskeri ved Nymindegab begyndte.

Først i 1830'erne blev der fra Ringkøbing udført ret betydelige Partier saltet Sild, og ved et Besøg mange Aar senere saa Hr. Smidth, at der blev falbudt Sild meget billigt, der var endnu hen paa Eftermiddagen ikke udsolgt fra Baadene, alt dette tydede jo ogsaa paa, at der var ret rigeligt med Sild i Ringkøbing Fjord.

I en Erklæring fra Stiftamtmand Sponneck i Aaret 1831 siges der tilmed, at Sildefiskeriet har ikke i mange Aar været rigere end netop i de to sidste Aar, »en Sandhed, som jeg selv paa Stederne har hørt Fiskerne bekræfte, og som den lave Pris paa Silden synes at stadfæste.«

Der var blevet fremsat den Paastand, at Vaaddragningen ved Nymindegab skulde være til Skade for al Fiskeri i Fjorden, da denne skal have sit Tilskud af Fisk gennem Gabet; herom mener Hr. Smidth dog, at de Ferskvandsfisk, som lever i Ringkøbing Fjord, Gedder, Aborrer og flere andre Fisk, slet ikke kommer i Berøring med Vaaddragningen, da de som udprægede Ferskvandsfisk lever al deres Tid i Fjorden, og slet ikke kommer ned gennem Gabet, der maa betragtes som en Saltvandsstrøm.

Der er fra begge Sider fremført ældgamle Love og Bestemmelser angaaende Lovligheden af at fiske Sild i Gabet, Hr. Smidth mener imidlertid, at den eneste Lov eller Bestemmelse, der kan blive Tale om, er Plakaten af 10. April 1829, som forbyder Sildefiskeriet i Gabet. At ophæve denne Plakat, mener han, vilde være rimeligst, men ser sig ganske vist ikke istand til at sige, hvorledes man skal træffe en Bestemmelse, der kan tilfredsstille begge Parter, hvad angaar Sildefiskeriet ved Nymindegab. Dette blev dog sikkert ved at finde Sted, selv om det maaske nok dreves saa nogenlunde i det skjulte, og Myndighederne lukkede i Almindelighed Øjnene for det.

Nærmere op imod vor Tid tabte Fiskeriet ved Nymindegab jo næsten helt sin Betydning, se herom Torben Klinting: Fiskerne ved Nymindegab.

I sin Indberetning om Fiskeriet har Hr. Smidth gengivet, hvad Zoologen Professor Krøyer tidligere havde skrevet om Fiskeriet ved Nymindegab, dennes Indberetning er saa interessant og giver saa udmærkede Oplysninger om Fiskeriet der paa Stedet, at jeg mener, den kan læses med Interesse i vor Tid, hvorfor jeg gengiver den, omtrent som Hr. Smidth har brugt den i sin Beretning.

Det er altsaa Professor Krøyers Indberetning, som i det følgende gengives væsentligt med Hr. Krøyers egne Ord:

Havfiskeriet ved Nymindegab dreves i Foraaret 1843 med 24 Baade, af hvilke 13 hørte til Lønne og Henne Sogne, de øvrige til Holmsland og Bork.

Af disse saakaldte Havskibe er 7 bemandede med hver 7 Fiskere, 9 med 6, 5 med 5, og 3 med 4 Mand. Havfiskernes Antal er altsaa 140. Hver lejer for Fiskeritiden en Esepige, hvis Arbejde det er at forsyne hans Kroge med Es (Madding), ligesom hun ogsaa skal deltage i andre med Fiskeriet forbundne Forretninger.

Til hver Baad lejes desuden for Fisketiden en »Drejer«, d. v. s. en stor Dreng eller ung Karl, hvis Arbejde det er at drage, (eller som det her kaldes: dreje) efter de til Es nødvendige Sild, disse Sild er det jo som fanges med Vaad i Gabet. Tillige lejes en Løber, en rask, ung Mand, som skal løbe rundt i Oplandets Sogne, for at søge de indfangede Fisk afsat.

Antallet af de ved Fiskeriet ved Nymindegab beskæftigede Mennesker blev ved den Tid ialt ca. 325. De fleste af disse kom fra Ringkøbing Amt, men omtrent lige saa mange fra Sognene i Ribe Amt, flest fra de nærmest Gabet liggende Sogne Henne og Lønne, men en Del dog ogsaa længere borte fra. Af Fiskerne

fra Ringkøbing Amt kom de fleste fra Holmsland og Holmslands Klit.

Baadene, som bruges til Havfiskeriet, er af forskellig Størrelse, hvilket jo ogsaa kan sees af det forskellige Antal Fiskere, som haves ved hvert Fartøj. De har i Almindelighed afrundet Bund og ingen Kjøl, for lettere at kunne komme ind gennem Gabet. Stævneene er ret høje, dog ikke saa høje, som Baadene længere nord paa har dem. Ligesom de hollandske Baade har de »Sværd« paa Siderne. Af Sejl fører de Storsejl, Fok og Klyver, men de er dog ogsaa forsynet med Aaretolle. Som Ballast plejer de at have en Del Sand med, gerne omtrent et Skippund i hver Baad, naar der er kommen saa megen Fangst i Fartøjet at Sandet er overflødigt, kastes dette i Havet.

Baadene fører altid Kompas og Lanterner med sig.

En Fiskerbaads Værdi anslaaes til ca. 80 Rdl. med Sejl (der siges, at der gaar 90 Alen Sejldug med til en Baads Sejl), alt det øvrige Tilbehør anslaaes til 130 Rdl. Vaadbaadene, som bruges til Sildefiskeriet, er gerne smaa Skibsjoller eller Pramme, købt enten ved Strandingsauktionerne eller af de Nordmænd, som kommer gennem Gabet med Træ til Ringkøbing. Af Fiskeredskaber bruges ved Havfiskeriet udelukkende de saakaldte Bakker. Hver Line med dens Kroge anbringes paa en Træpind, en saakaldt Splidstikke. Bekostningen af disse Bakker er af Fiskerne angivet til omtrent 18 Rdl. Professor Krøyer mener dog, at denne Sum er en Del for højt angivet.

For hver Fiskerbaad er der i Almindelighed bygget 3 Hytter, som i Fisketiden er Bolig baade for Fiskerne og deres Esepiger. Da Hytterne ikke er beregnet til Helaarsboliger er de ret simple, de er som oftest opført af Græstørv og Lyng eller Halm. Indgangen er

i Gavlen, og ved den modsatte Gavl findes to Sovepladser. Lige indenfor Indgangen findes et Ildsted med Skorsten uden for Hytten. En Hytte regnes at kunne opføres for ca. 6—7 Rdl. Heri endda indbefattet Sengepladser og en Smule Husgeraad.

Esepigerne faar i Løn omtrent 9 Rdl. for den Tid Foraarsfiskeriet varer, fra April til St. Hansdag; men de skal i Almindelighed holde sig selv med det meste af Kosten, Fisk er der selvfølgelig nok af. Naar Fiskeriet gaar godt og er begunstiget af Vejr og Vind er Pigernes Arbejde ret strengt, de skal hver Dag sætte Madding paa Krogene, tillige tager de skiftevis Del i Vaaddragningen efter Sild i Gabet. Ofte faar de utilstrækkelig Søvn, maa døje baade Kulde og Fugtighed; Følgen bliver da ogsaa, at de ofte plages af Gigtsygdomme.

Professoren finder det ret mærkeligt, at Samlivet af saa mange unge Karle og Piger, som endog bor sammen i Hytterne, ikke har mange uægte Børn tilfølg, men han maa dog oplyse, at dette aldeles ikke er Tilfældet.

Drejerens, eller den halvvoksne Dreng, som skal fange Sild til Mading, faar omtrent 14 Rdl. i Løn for Fisketiden, men skal saa ligesom Esepigerne holde sig selv med det meste af Kosten. Naar der gaar rigeligt med Sild op gennem Gabet, er hans Arbejde ret let, men er der kun faa Sild, saa han skal trække Vaad flere Gange for at faa de nødvendige Sild, kan Arbejdet blive ret anstrengende, saa der bliver kun lidt Tid til Søvn og Hvile.

Løberen, eller den Karl, som skal løbe rundt for at afsætte Fisken, faar gerne 16—20 Rdl. for hele Fisketiden, men skal saa ogsaa holde sig selv med Kost, ligesom Pigerne og Drejerens. Løberne faar saa høj en

Løn, fordi deres Arbejde er ret besværligt, de maa ofte være i uafbrudt Bevægelse i længere Tid, gaa 5-6 Mil op i Landet for at skaffe Kunder, og dog næste Dag være ved Stranden for at faa Besked om, hvordan det gaar med Fiskeriet. De maa passe paa, at de ikke faar Folk fra Oplandet til at køre til Nymindegab, naar Fiskeriet har givet daarligt Udbytte, da de kørende i saadan et Tilfælde bliver misfornøjede, ja maaske endog kan forlange Erstatning, fordi de har maattet køre forgæves. Det beror for en stor Del paa Løberens Bekendtskab i Egnen og paa hans Talegaver, om den fangede Fisk kan blive afsat.

Af ovenanførte sees, at de Udgifter, som et Baadselskab har, inden der kan være Tale om ren Indtægt, er ret betydelige, de vil omtrent blive saaledes:

Løn til 6 Esepiger a 9 Rdl.	54 Rdl.
Do. til 1 Drejer	14 »
Do. til 1 Løber	16 »
Et nyt Sildevaad aarligt	8 »
To nye Bakker aarlig	4 »
Forskellige andre Udgifter	1 »
	97 Rdl.

I denne Beregning er intet anført for Baaden; denne ejes nemlig ikke i Almindelighed af Fiskerne i Fællesskab, men af en enkelt Mand, som for Baaden faar en bestemt Del, naar f. Eks. 6 Mand fisker med en Baad, faar Ejeren $\frac{1}{7}$ af hele Udbyttet.

Udbyttet af Fiskeriet, efter at alle de her opregnede Omkostninger ere fradraget, er jo vanskelige at angive med nogen Sikkerhed, Udbyttet vil jo altid være forskelligt i de forskellige Aar. Man synes imidlertid temmelig almindeligt at antage, at en Baad med 6 Mands Besætning i et godt Aar giver en ren Indtægt

paa omtrent 300 Rdl., hvilket fordelt paa 7 Lodder giver mellem 40 og 50 Rdl. for hver. Dette kan vist nok ansees for et meget godt Udbytte, og det kan regnes, at Fiskerne kan naa nogen Velstand, naar de ellers ere ordentlige og vindskibelige.

Da mange ønsker at faa Del i Fiskeriets Udbytte uden selv at gaa med paa Havet, udreder saadanne de nødvendige Fiskeredskaber, men lejer en Karl for Fisketiden til at drive Fiskeriet. En saadan Karl faar saa en halv Lod af Fiskeriet, men er fri for alle Omkostninger, der falder Udrederen til Byrde, dennes Vilkaar er derfor mindre gunstige. En Karl, som deltaget i Fiskeriet paa denne Maade, benævnes ved Nymindegab »Halvlodskarl«.

Den Maade, hvorpaa Bakkefiskeriet drives er saaledes: Man sejler ud og holder om muligt Baaden saa nær Vinden, at man kan sejle tilbage igen. Følgelig tager man efter Vinden, snart en mere nordlig Retning, snart en mere sydlig. Den Afstand, hvori man fjerner sig fra Landet, inden Bakkerne sættes ud, beroer paa forskellige Omstændigheder: Om Fiskestimerne staar nær Landet eller fjernere, om Vinden er mere eller mindre gunstig for at sejle tilbage igen, om Vejret er saa godt, at man med Tryghed kan vove sig langt ud, endelig om de Baade, som ere sejlede tidligere ud, have indtaget de nærmeste Pladser, saa at man for at undgaa Kollision maa søge længere bort. I Begyndelsen af Fisketiden og overhovedet, naar Vejret er mindre gunstigt og stadigt, gaar Fiskerne ud om Morgenen og vender tilbage samme Dag; saasnart Vejret er godt, gaar derimod Fiskerne gerne ud om Eftermiddagen, bliver Natten over paa Søen og kommer hjem næste Formiddag, dog finder ingen sikker Iagttagelse heraf Sted, thi stundom gaar

paa samme Dag nogle Baade ud tidligt om Morgen, andre derimod om Eftermiddagen.

I Almindelighed kan man vel antage, at Baadene kun fjerner sig 1 à 2 Mile fra Landet, undertiden skulle de dog gaa 5 à 6 Mile ud i Havet, saa at de ganske har Landet af Sigte. Skjønt en Fisketur i Regelen er tilendebragt i Løbet af et halvt Døgn eller lidt længere, nødes dog Fiskerne til af og til at holde Havet i et Par Døgn, naar de er ude og træffer Modvind. Baadene synes at være gode Sejlere og selv i en Storm godt at kunne holde Søen.

Med vestlig Storm, der gjør Indsejlingen gennem Gabet farlig, da Baaden er udsat for at kæntré, tager man efter Landet (d. v. s. man sejler lige ind paa Kysten) Nord eller Syd for Gabet. Østlige Vinde, der altid tillade Fiskerne at sejle ud, og som tillige giver smukt Vand, ansees overhovedet som de gunstigste for Fiskeriet. Men staar de stadigt i længere Tid, fjerner de maaske Fisken fra Kysten, hvorfor man ikke ugerne ser, om de nu og da afbrydes ved en eller to Dages vestlig Vind.

En meget vigtig Ting for Fiskeriets Fremgang er Fangstens Afsætning. Ovenfor er allerede berørt, at det er Løberens Forretning at skaffe Kunder tilveje, der ikke blot kommer fra den nærmeste Omegn, men selv fra en Afstand af 7 til 8 Mil. Bondens vigtigste Udførselsartikel fra disse Egne er Flæsk og Smør, som udgaar især fra Varde, og hvilke han for en meget stor Del vilde være nødt til at consumere hjemme, dersom ikke det betydelige Fiskeri og det dermed i Forbindelse staaende stærke Forbrug af Fisk i hans Husholdning hele Aaret igennem satte ham istand til at afse meget af disse Artikler (Bønderne i disse Egne siges at spise Fisk tre Gange om Dagen). Fiskeriet

er derfor vistnok af stor Vigtighed for Oplandet; man ser næsten altid Bondevogne langs Strandbredden ved Nymindegab, og der er Dage, da maaske henimod 100 Vogne hente Fiskelæs derfra.

Men Havets Fiskerigdom er ogsaa betydelig paa denne Kyst, og et Antal af 12000 til 14000 Kroge for hver Baad maa altsaa love et tilsvarende Udbytte. Ogsaa antager man, at en Baad paa den Tid Betingelserne for Fiskeriet er ret gunstige (godt Vejr, store Fiskestimer, tilstrækkelig Madding og følgelig det fulde Antal Bakker) kan gøre en Fangst paa omtrent 200 Snese Kuller og henimod 200 store Torsk foruden Rokker, Rødspætter o. s. v. En saadan Fangst af giver 6 til 7 Læs Fisk, thi 30 Snese Kuller, henimod en Snese Torsk og nogle Rødspætter o. s. v. udgør allerede et svært Læs. Ansættes for alle de 24 fra Nymindegab fiskende Baade en forholdsvis Fangst, efter deres forskellige Størrelser, og beregnes Fangsten i Penge efter de gængse Priser, saa vil det fra Havet paa en heldig Fiskedag lavt regnet kunne beregnes til 400 à 500 Rdl. Deraf sees atter, at skønt Omegnsens Forbrug af Fisk er betydeligt, dog Køberne snart maa savnes, naar Fiskeriet gaar frem med jævnt Held i længere Tid. Og denne Omstændighed indeholder den fornemste og næsten eneste Grund til de Besværinger, som Beboerne af Henne og Lønne Sogne have ytret i Anledning af fremmede Fiskeres Bosættelse ved Nymindegab og Deltagelse i Fiskeriet derfra. Thi naturligtvis, jo større den fangede Fiskemængde er, jo vanskeligere bliver Afsætningen, saalænge Salterier i det større savnes.

For at den ene Fisker ikke skal fordærve Priserne for den anden, fastsættes ved Fiskeriets Begyndelse, ifølge fælles Overenskomst, hvad enhver Fiskeart i

Aarets Løb skal gjælde, og i hvad Mulkt Overtræderen af denne Overenskomst skal være forfalden. For Aaret 1843 var en Snes Kuller ansat til 12 Skilling Kurant (en Snes beregnedes til 21 Stk.) en Torsk til 10 Skilling, en stor Rokke til 8 Skilling og en lille til 2 Skilling. Rødspætter, hvoraf der i nogle Aar fanges en stor Mængde og af fortrinlig Godhed, i andre færre og slettere, gælder 18 til 20 Skilling Snesen. Denne Overenskomst illuderes imidlertid, naar Afsætningen bliver vanskelig, idet Løberne lokke Bønderne ved at love dem et større Antal paa hver Snes. Saaledes sælges 26 til 28 Kuller som en Snes, ja stundom skal endog 36 til 37 regnes paa en Snes.

En Mand, der i Begyndelsen af indeværende Aars Fiskeri havde købt et Læs ved Nymindegab for 7 Rdl., fortæller mig, at man senere havde sendt Bud til ham (han bor 5 eller 6 Mil fra Nymindegab) at, dersom han vilde endnu købe et Læs af samme Størrelse, skulde han faa det for 3 Rdl.

Stundom bringer Bønderne Rug til Stranden istedetfor rede Penge, og en saadan Byttehandel er Fiskerne meget villige til. Værre er det for dem, at de meget ofte maa give Kredit i lang Tid, maa have Ulejlighed og Tidsspilde med Indkrævning af det Udestaaende og ikke sjelden tabe en Del af Tilgodehavendet i Omkostninger, naar de nødes til at indkalde deres Skyldnere for Retten.

Anlægelse af Salterier vilde raade Bod herpaa.

Ogsaa en for Fiskerne skadelig Uskik vilde ved samme Lejlighed hæves: Hver Bonde medbringer, naar han kører til Stranden efter Fisk, en Flaske eller en Dunk med Brændevin og et Sigtebrød eller nogle Kager, hvormed han beværter Baadenes Mandskaber, som derfor giver ham, under Navn af Brændevinsfisk,

langt flere Fisk end Beværtningen er værd. Dette har i to Henseender en skadelig Indvirkning. Dels idet Baadselskaberne, for at tiltrække sig Afsætningen, ofte overbyde hinanden med Mængden af deres Fisk de saaledes bortgive; dels idet Fiskerne vænnes til at drikke mere Brændevin, end de behøver og under andre Omstændigheder ville forbruge. Nu, da Bønderne ikke selv have Tilladelse til at brænde Brændevin, vilde denne Uskik let kunne afskaffes. Ved den Lejlighed kan jeg ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa det Krohold, som har været drevet ved Nymindegab. Trangen til en Kro paa dette, udenfor Fisketiden, meget lidt besøgte Sted, synes ikke at kunne have været stor. At den allerede har gjort Fiskerne megen Skade og endnu vil tilføje dem langt mere, lader ingen Tvivl, efterdi mange, især af de nordlige Fiskere, lader sig forlede til at anvende den største Del af deres Erhverv til Kaffe, Punsch o.s.v., og saaledes kun hjembringer lidet til Koner og Børn. Bedre havde Fiskerne vistnok været farne, om intet Privilegium paa Krohold var blevet tilstaaet paa dette Sted.

Naar en Baad er kommen til Land, begiver Fiskerne, dersom ingen Købere ere tilstede, sig straks op til Hytterne, for at spise og maaske sove et Par Timer. Fisker bliver imidlertid liggende i Baaden, og Esepigerne henter blot Bakkerne for at rense dem. Venter derimod Køberne paa Læs, bliver Fangsten straks lastet i Land, hvorved Hagen anvendes. Den hyppige og uforsigtige Brug af Hagen er ikke til Fordel for den Fisk, der skal tilvirkes til Handelsvare, og hvorvel Hagen ikke godt kan undværes, burde dog haves Omhu for, at den ikke bruges mere end nødvendigt, og at ikke andre Dele end Fiskens Hovede beskadi-

ges af den. Bønderne ønsker i Almindelighed at erholde Fisken rensed (uden Hovede og Indvolde) for at kunne indtage et desto større Læs, og det paaligger Esepigerne at udføre dette Arbejde. Bønderne mister saaledes en god Gødning, der gaar aldeles tabt; ogsaa vilde Leveren af Kullerne give nogen Tran, om just ikke betydelig.

At de paa Stranden henkastede Hoveder og Indvolde af Fisk opfyldte Luften med en modbydelig Stank, fortjener næppe at berøres, da Bønderne ligesaa lidt som Fiskerne synes at afficereres deraf.

Den Fisk, som ikke kan afsættes frisk, tilvirkes ikke saa hurtigt som muligt; tvertimod lader man dem, i Haab om at en Køber mulig kan indfinde sig, ligge saa længe som muligt, hvorved den naturligvis maa tabe meget i sin Godhed som Handelsvare. Næsten altid ser man derfor ved Stranden Fiskedynger, som er næsten tilfløjne af Flyvesandet.

De Fiskere, som have Forældre eller anden Familie i Lønne eller Henne Sogne, lader deres Fisk af disse hjemføre og tilvirke. Andre, som ikke ved Paarørende kunne faa dette Arbejde udført, kontrahere med Bønderne i disse Sogne, om at tilvirke Fisken for Betaling. Betalingen er 2 Skilling for en Snes Kuller; heri er Hjemkørselen, men ikke Saltet, indbefattet. Den rensede og flækkede Fisk lægges 3 á 4 Døgn i Salt (man regner omtrent en Skæppe Salt paa 20 Snes Kuller). Efter at være taget op af Saltkarret og afvasket, udbredes den paa Jorden paa et tyndt Underlag af Straa til Tørring; hver Aften eller saa ofte man frygter Regn, samles den og lægges i Halm mellem Brædder betyngede af Sten; ved Presenninger beskyttes Fiskehobene mod Regn. De nordligste Fiskere sejle dels med den Fisk, der ikke kunne afsættes fersk

paa Stedet, op til Ringkøbingkanten, for der at finde Købere blandt Bønderne; dels, og i meget større Forhold, tilvirke de den selv paa Stranden ved deres Fiskehytter, hvor den saaledes fyldes med Flyvesand, at næppe nogen anden end disse Egenes Beboere vil være istand til at nyde den. Prisen paa de tilvirkede Kuller er 28 til 32, stundom dog kun 24 Skilling pr. Lispund, hvorpaa kan regnes omtrent 3 Snese, naar Fisken er forsvarlig tørret. Torsken, hvoraf i Gennemsnit kun gaar 4 eller højst 5 paa et Lispund, betales med 3 $\frac{1}{2}$, 4 til 5 Mark. De tørrede Fisk opkøbes af en Slags Fiskeprangere, som kører med den til de slesvigske Markeder, ja selv fører den til Fyn.

De Bønder, der træffer at komme til Stranden paa en Tid, da ondt Vejr har standset Fiskeriet, køber i saa Tilfælde ofte tør Fisk, som sælges dem i Sneservis, og hvilken de ikke betale højere pr. Snes end den ferske Fisk, hvorved imidlertid maa bemærkes, at Snesen da kun regnes til 21 Fisk og ikke til 25 eller 26, og saaledes gaar Tilvirkningen op imod Over-tallet. Fiskerne samler Leveren, især af Torsken, i Tønder og koge deraf Tran, hvormed dog ingenlunde synes at iagttages den bedste Økonomi.

Endnu kan her bemærkes, at Præsten i Henne og Lønne Sogne erholde en Slags Fiskertiende, dog frivilligt. Han kører en Dag i Fiskertiden til Stranden med Brændevin og Brød og skænker for Fiskerne, hvilke da giver ham et Antal Fisk efter Godtbefindende (omtrent 3 til 4 Snese for hver Baad, saavidt jeg har kunnet erfare).

Hvad hidtil er anført gælder blot Foraarsfiskeriet, der, som før bemærket ender ved St. Hans Dag. Aarsagen til, at dette Fiskeri da ophører, er den, at Kuller og Torsk paa denne Tid fjerner sig fra Kysten,

hvorimod disse Fiskes Plads indtages af Hajen, hvis Kød er ringeagtet og af næsten ingen Værdi i Handelen. Imidlertid vilde det upaatvivlelig kunne lønre sig, at drive Fiskeri efter Hajerne blot for det Tran, som kan vindes af deres Lever, især dersom Fangsten fandt nogen Opmuntring ved Trankogeri lagt i Forbindelse med Salteri. Nogle faa af de nordligste Fiskere benytte om Sommeren deres Havskibe til at fiske Aal i Fjorden med Bakker, omtrent paa samme Maade som Furboerne i Limfjorden.

Efteraarsfiskeriet fra Nymindegab, som drives fra Mikkelsdag, til det urolige og stormende Vejr begynder, er af ulige mindre Betydning end Foraarsfiskeriet, og viser andre Forhold. Ingen Fiskere kommer paa denne Tid nordfra for at deltage i Fiskeriet. Af Sild synes da kun en ringe Mængde at findes i Fjorden eller Gabet, og Silden kan derfor kun undtagelsesvis benyttes som Mading. Det kan dog ske, at man ved at drage i Gabet kan træffe en Stime Sild, disse er paa denne Tid fede og har i Reglen ikke Mælk eller Rogn, de gaar altsaa ikke op i Fjorden for at lege. Derimod anvendes, da dette Fiskeri falder sammen med Slagtetiden, især Kreaturlever. Af disse anses Hesteleverne for de bedste, og man har ikke sjelden Lejlighed til at erholde dem, fordi mange gamle og udslidte Heste slagtes ved Indstaldningstiden. Ogsaa Kødets af Heste kan anvendes. Svinelever ansees som den sletteste Mading af den Slags, efterdi den er skør og ikke holder godt paa Krogene. Med en Okselever af et voksent Kreatur skulle 2 Bakker eller 1200 Kroge kunne eses. En Lever sattes i Handelen lig med en Torsk.

Det øvrige Fiskeri som drives fra Nymindegab, er Marsvinefangst med Garn. Torsk med saakaldte Storm-

bakker, og Rødspætter med Vaad; men det er for Tiden af saa ringe Vigtighed, at det neppe fortjener at omtales.

Kun et Par Mand bruger Marsvinegarn, som sættes nær udenfor Gabet, hvor Sildene lokker Marsvinene hen. 3 à 4 Garn sættes i en Lænke, hellere langstrøms end tverstrøms, fordi de i sidste Tilfælde kommer til at staa for stramt. Garnene have omtrent to Favnes Dybde, 24 à 25 Favnes Længde, og er bundne af Traad med firedobbelt Tvinding og omtrent af Tykkelse som tyndt Sejlgarn. I gode Aar kan en Lænke give et Udbytte af mere end 30 Marsvin, i mindre gunstige af 14 til 16. Et Marsvin giver i Almindelighed 12 til 14 Potter Tran og anslaaes i Gennemsnit til en Værdi af 2 Specier. Et Marsvinsgarn skal koste 8 Rdl.

Marsvinefangsten drives i Syd indtil Blaavand, i Nord indtil henimod Torsminde, men ingensteds ret med nogen Kraft. Dog fortjener dette Fiskeri meget at opmuntres, ikke blot for det direkte Udbytte det giver, men ogsaa formedelst den Ødelæggelse Marsvinene anretter blandt Sildestimerne; Marsvinene omgiver Sildestimerne og skulle drive dem, idet de ikke kunne undvige til nogen Side, saa tæt sammen, at de ligesom danner smaa Høje over Havoverfladen, idet den ene Sild ligesom kryber eller springer op over den anden, for at undgaa Ødelæggelse. Men uagtet dette foregaar ideligt og det ene Aar efter det andet, indvirker det ikke paa Stimernes Gang eller Retning, der uforandret bliver den samme.

Marsvinenes Tarme afgiver ogsaa den allerbedste Mading, endogsaa naar de er halvraadne. Ogsaa Kødet af Marsvinene er meget anvendelig paa Krogene. Langs hele Kyststrækningen, dog længere ude i det

aabne Hav, træffes et meget større Slags Marsvin, den saakaldte Sværdfisk (*Delphinus orca* *), der udmærker sig ved sin høje Rygfinne. Tilfældigvis kan en Unge af denne tit fanges i Marsvinegarnene (de større slæber Garnene med sig eller rive dem itu), men ellers efterstræbes den aldeles ikke. Hvorvel den forholdsvis har mindre Spæk end Marsvinet, burde deres Fangst dog ikke ganske forsømmes, især da deres Dristighed synes at ville gøre Harpuneringen af den temmelig let.

Stormbakkerne adskiller sig kun deri fra Kullerbakkerne, at de have større Kroge, men i ringere Antal, ca. 200, de bliver staaende ude Natten over, ja vel endog i flere Døgn, men sættes ganske nær Land. Med dette Fiskeri beskæftiger kun ganske enkelte sig.

Ogsaa Flynderfiskeriet med Vaad er højst ubetydeligt; det foregaar paa Havsiden i Sommermaanedne og er vel ganske indskrænket til eget Forbrug.

Naar hertil føjes lidt Aalefiskeri, fornemmelig om Vinteren paa de tilfrosne Indsøer i Nærheden, med Aalestænger, samt om Sommeren med Kroge i Gabet (det er især Klægaal, som fanges her paa Krogene), saa er omtrent alt det Fiskeri, som drives ved Nymindegab, og som kan komme i nogen Betragtning, omtalt. Og det bliver deraf tydeligt, at det ene er Foraarsfiskeriet med Kullerbakker, som for Tiden er af Betydenhed.

*) Det er den Hval, der nu er bedst kendt under Navnet Spækhuggeren. Blandt Søfolk kaldes den »Sværdfisk«, da de ofte ser Hannens mægtige Rygfinne, dirrende som en Sværdklinge, over Vandet, naar Dyret nærmer sig Overfladen.